

Lietuvos istorijos institutas

L I E T U V O S

ARCHEO*logija* 19

Redakcinė kolegija:

Algirdas Girininkas (*ats. redaktorius*)
(*Lietuvos istorijos institutas*)

Vytautas Kazakevičius
(*Lietuvos istorijos institutas*)

Mykolas Michelbertas
(*Vilniaus universitetas*)

Ēvalds Mugurēvičs
(*Latvijos universiteto
Latvijos istorijos institutas*)

Vytautas Urbanavičius
(*Pilių tyrimo centras „Lietuvos pilys“*)

Gintautas Zabiela
(*Lietuvos istorijos institutas*)

BALTAI PRIE SUOMIJOS ĮLANKOS

ALGIRDAS GIRININKAS

ĮVADAS

Baltai ir finougrai ilgą laiką buvo ir šiuo metu yra kaimynai. Tačiau ankstyvieji baltų ir finougrų santykiai dar ne visai aiškūs. Kalbininkai nurodo, kad estų kalboje esama iki 600 baltizmų, o suomių bendrinėje kalboje jie sudaro 1,1% visos leksikos. Estijoje ir Suomijoje esama daug baltiškų hidronimų, kuriuos nurodė R.A. Agejeva (Агеева, 1989) ir Toporovas (Топоров, 1997). Šie hidronimai vargu ar atsirastų, jei tose vietose nebūtų gyvenę baltai. Išraiškingi M. Fassmerio ir ypač V. Toporovo bei O Trubačovo (Топоров, Трубачев, 1962) hidronimų tyrinėjimai parodė, kad rytių arba vadinamujų Dnepro baltų pietinė ir rytinė riba siekė Maskvą, Kalugą, Oriolą ir Kurską, o pietuose – Seimą, Pripetę ir Vakarų Bugą. Tuo tarpu šiaurinė baltų hidronimų paplitimo riba buvo laikoma šiaurinė Latvijos teritorija (Ванагас 1980, 119–123). Tačiau pastaruoju metu nustatyta, kad daug baltiškų hidronimų esama ne tik Suomijos ir Estijos teritorijoje, bet ir Pskovo bei Novgorodo srityse (Areeva, 1980, c. 147–152). Todėl iškyla klausimas, kada tai buvo ir kokiomis aplinkybėmis tokioje gana didelėje teritorijoje baltai galėjo palikti savo vietovardžius?

Baltų ir fino ugrų santykiai archeologų bei kalbininkų ankščiau bei dabar buvo labai įvairiai interpretuojami. Jau šio šimtmečio pradžioje archeologai A.M. Talgrenas (Tallgren, 1916), J. Ailio (Ailio, 1922, p. 1–111), C. Engelis (Engel, 1935) savo darbuose įrodinėjo, jog dabartinė Lietuvos teritorija tai nuo seno buvusios finougrų žemės. Tą patį tvirtino ir K. Būga (Būga, 1961, p. 551–583), nurodės, kad visas Rytų Pabaltijys iki 600 m. po Kr. buvo apgyvenndintas „somų“ ir tik vėliau atsikėlę baltai.

Pirmasis, kuris aklai nekartojo ankstesnių kolegų minčių apie Šukinės – duobelinės keramikos kultūros buvimą Lietuvoje ir Rytų Pabaltijyje buvo J. Puzinas. Jis nurodė, kad „...dabartinių ugrofinių giminės tautų gyvenamasis plotas maždaug sutampa su šukinės ke-

ramikos kultūros paplitimu“ (Puzinas, 1938, p. 17–20). P. Kulikauskas, R. Kulikauskienė, A. Tautavičius ruošdami „Lietuvos archeologijos bruožus“ rašė, kad „visai galimas dalykas, kad Lietuvos teritorijos duobėtoji-dantytoji keramika priklauso vadinamajai Dniepro-Elbės šukinės keramikos kultūrai“ (Kulikauskas, Kulikauskienė, Tautavičius, 1961, p. 75). Taip autorai teigdami rēmési lenkų archeologo A. Gardawskio darbu (Gardawski, 1958, p. 4). Suomijos archeologai dar 1930 metais suprato, kad prieš atsikeliant į šias sritis finougrams, gyveno europeoidai – palikę Sperings tipo keramiką (Europaeus, 1930, p. 171–178). Rytų Pabaltijyje tai suprasta žymiai vėliau, tik išskyrus čia Narvos kultūrą (Янитс, 1959, Гурина, 1967 ir kt.). Ir išskyrus Narvos kultūrą, dar ilgą laiką buvo nesuprasta iš kur jos keramikoje esama Šukinės-duobelinės keramikos kultūros ornamentikai būdingų motyvų. Tik latvių archeologo F. Zagorskio buvo nustatyta (Zagorskis, 1965, p. 35–50), kad Narvos kultūrą viduriniojo neolito laikotarpyje stipriai paveikė Šukinės-duobelinės keramikos kultūra.

Tuo pačiu laikotarpiu formavosi visai priešinga F. Zagorskiui išsakyta nuomonė, kad „Lietuvoje apie kokį nors kultūrinį-etninį ugrofinų klodą akmens amžiaus medžiagoje, tuo labiau apie senųjų, vietinių, priešvirvelinės kultūros gyventojų priskyrimą finougrų gentims, negali būti né kalbos“ (Rimantienė R. 1973 p. 26). Aštuntame dešimtmetyje nebuvo deramai įvertintas finougriskos Šukinės-duobelinės keramikos kultūros poveikis Rytų Pabaltijo Narvos kultūrai. Tik 9–10-ajį šio amžiaus dešimtmeciais, pradėjus detaliai nagrinėti atskirus Narvos kultūros paplitimo mikroregionus, nustatyta, kad atskirose jos teritorijose minėtas poveikis buvo nevienodas. Dešiniakrantėje Dauguvos upės teritorijoje nuo viduriniojo neolito laikotarpio sustiprėjo Šukinės-duobelinės keramikos kultūros įtaka, o kairiakrantėje – ji neturėjo labai didelio poveikio Narvos kultūrai (Girininkas, 1994, p. 123).

BALTAI PRIE SUOMIJOS ĮLANKOS

Panagrinėkime Rytų Pabaltijo prieistorę ir pamatyime, kad prie Suomijos įlankos krantų nuo V tūkst pr. Kr. vidurio (4600/4300 m. pr. Kr., cal. B.C. – 5500/5300) Latvijos, Estijos, vakarinėje Novgorodo, pietinėje Pskovo, pietinėje Leningrado srityje buvo paplitusi Narvos kultūra. Atsitiktinumo dėka pirmieji ir žymiausieji Narvos kultūros paminklai buvo tirti anksstyvojo neolito laikotarpio. Todėl septintojo dešimtmečio pabaigoje susiformavo nuomonė, kad Narvos kultūra egzistavo tik ankstyvajane neolite. Vėlesni tyrinėjimai nurodo, kad Narvos kultūra egzistavo viduriame, vėlyvajame neolite bei ankstyvajame žalvario amžiuje. Tiki pradedant viduriniojo neolito laikotarpiu Narvos kultūros teritorija kito. Kaip klostėsi įvykiai Šiaurės Rytų Pabaltijoje (Estijoje, rytinėje ir šiaurinėje Lietuvoje, šiaurinėje Latvijoje, pietinėje Leningrado, vakarinėje Novgorodo, Pskovo sričių teritorijoje) viduriniojo neolito laikotarpiu archeologinių tyrimų duomenimis?

Viduriniojo neolito pradžioje į Narvos kultūros šiaurės rytinę teritoriją iš šiaurės rytų pradėjo skverbti Šukinės-duobelinės keramikos kultūros gyventojai (Girininkas, 1994, p. 94–95). Buvusioje Narvos kultūros šiaurės rytinėje teritorijoje viduriniajame neolite vyko sudėtingas etniniis ir kultūrinis procesas. Aukščiau minėtoje Narvos kultūros teritorijoje Šukinės-duobelinės keramikos kultūra užgožė Narvos kultūrą, tačiau ji neišnyko be pėdsakų (Янитс, 1959, c. 132–134). Narvos kultūros poveikis Šukinei-duobelinei kultūrai dar ilgai pastebimas viduriniajame ir vėlyvajame neolite. Tai Akalio (Янитс, 1959, c. 127–143), Tamulos (Estija) (Jaanits, 1984, p. 189–192), Končanskoje IV (Novgorodo sritis) (Зимина, 1981, c. 104) ir kitos gyvenvietės, kurių medžiagoje šalia Šukinės-duobelinės keramikos kultūrai būdingų dirbinių aptinkama ir viduriniojo neolito Narvos kultūrai būdingų dirbinių. Be to, Rytų Pabaltijyje pakito ir pati Šukinės-duobelinės keramikos kultūra, ją veikė ir Narvos kultūra. Šukinės-duobelinės keramikos kultūros gyventojai pradėjo dažnai į keramikos molio masę dėti augalinių priemaišų, grūstų sraigų (tikrajai šukinei-duobelinių keramikai būdingos mineralinės priemaišos), pakito ornamentika, ypač jos kompozicija. Šukinės-duobelinės keramikos kultūros keramikoje juostiniszoninis ornamento motyvas ir jo išdėstymas tapo daug laisvesnis, retkarčiais buvo naudojami ir Narvos kultūrai būdingi ornamentų elementai bei motyvai. Estų archeologas L. Janitsas, nagrinėdamas viduriniojo neolito Šukinės-duobelinės kultūros keramiką, ją priskiria prie jo išskirtos penktosios grupės (Янитс, 1959, c. 132–134). Tokie Latvijos, Estijos ir Rusijos arche-

ologų apčiuopiami faktai rodo, kad baltiški kalbos (etnonimai, toponimai, paskiri žodžiai) elementai, kurių matyt, paliko Narvos kultūros žmonės ir yra aptinkami estų bei suomių kalbose, atsirado kaip tik tuo metu kai pietinėje Suomijos įlankos dalyje gyveno ankstyvojo ir viduriniojo neolito Narvos kultūros žmonės. Matyt, jie išliko estų ir suomių kalbose iki pat šių dienų.

Vėliau jau šiose vietovėse kompaktiškai baltų buvo gyventa. Nežymus baltų pasistūmėjimas į šiaurę pastebimas tik nuo VI a., kai baltų gentys vėl išsiuntė į Lietuvą dešiniakrantėje Dauguvos pusėje. Tačiau jie išlaikė savo teritorijas, kurias iki tol buvo kuomet nepasiekė centrinės ar šiaurinės Estijos arartinės Suomijos teritorijų.

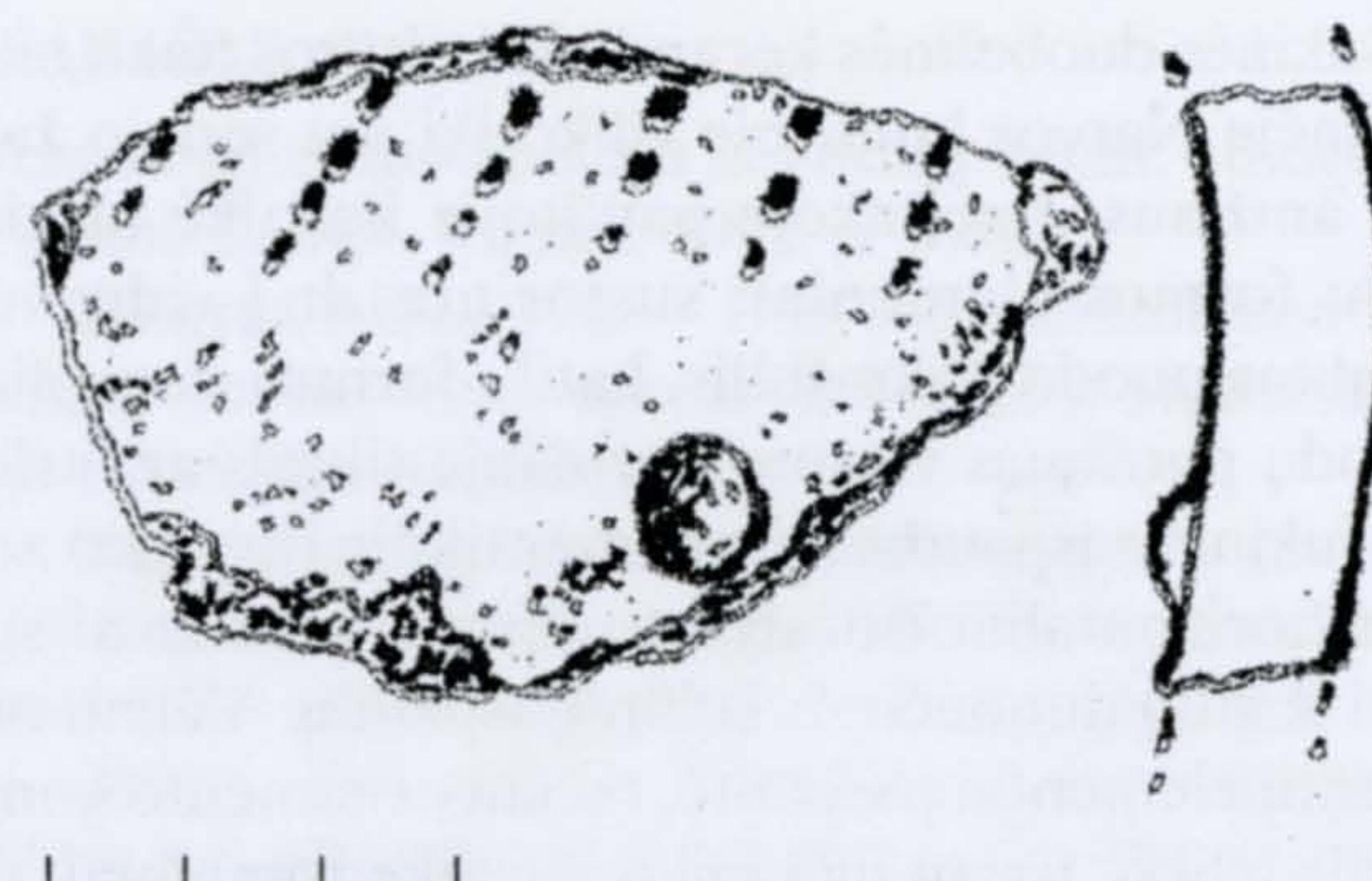
Baltiškus leksikos skolinius finougriškose kalbose, kurie siejasi su gyvulininkyste ir žemdirbyste buvo mėginama surišti su Virvelinės keramikos kultūra. Ji buvo pasiekusi Suomiją ir Estiją. Jei minėtų iš šakų terminai būtų buvę perimti iš Virvelinės keramikos kultūros gyventojų, tai ir skoliniai būtų ne balti, o bendraindeuropietiški. Be to, šiuo metu jau daugelis yra pasikeitę mokslinėje interpretacijoje apie žemdirbystės ir gyvulininkystės pradžią Rytų Pabaltijoje. Nustatyta, kad su gyvulininkyste ir žemdirbyste buvo gyventoje teritorijoje Narvos kultūros žmonės susipužino ir naujoviškai pradėjo ūkininkauti žymiai ankstesniai nei Rytų Pabaltijoje pasirodė Virvelinės keramikos kultūra. Nustatyta, kad Rytų Pabaltijoje gyvulininkystės pradžią galima nukelti į ankstyvo-viduriniojo neolito ribos laikotarpi, o žemdirbystę į vidurinijį neolitą (Daugnora, Girininkas, 1996, p. 15). Todėl Narvos kultūros žmonės, kurie šiauriausiai į šiaurę veno Estijoje ir prie Ladogos ežero krantų, jau viduriniojo neolito laikotarpiu buvo pradėję susipažinti su gyvulininkyste.

Nagrinėjant etnogenezės ir etninės istorijos problemas archeologas V. Šimėnas nurodo, kad „...jeigu baltų kultūra nėra Virvelinės keramikos kultūra, tad taps nebeaiškus indoeuropiečių atėjimo į Europą Klausimas ir tai gerokai kirsis su šiuo metu egzistuojančiomis indoeuropiečių protėvynės teorijomis. Kildindami rytų baltus iš Vėlyvosios Narvos kultūros variantus susidarysime daug problemų su baltų kilmės, jos susidarymo ir teritorijos klausimais. Baltiškų vietovardžių tekste išskoti Šiaurės Estijoje ir Pietų Suomijoje“ (Šimėnas, 1997, p. 43–44). Autoriui galima iš karto atsakyti, kad problemų su baltų kilmės ir jos susidarymą jau yra vien tik įrodžius, kad ne Virvelinės keramikos kultūros pagrindu formavosi rytų baltai (Girininkas, 1994, p. 241–250). Virvelinės keramikos kultūros vienių palaidojimų ir trumpalaikių gyvenviečių kartografiniai tyrimai rodo, kad kapai ir gyvenvietės koncentravosi stambesnių upių ir pratekančių ezerų pakrantėse, t.y. tose vietose, kurios buvo to meto kelionės.

pakraščiu. Atokiau nuo jų Virvelinės keramikos kultūrai priklausančią kapą nei gyvenviečių neaptikta. Tai rodytų, kad būta staigios ir kovingos ekspansijos, kurios priežastys labai įvairiai traktuojamos. Virvelinės keramikos kultūros žmonės perėjo Vėlyvosios Narvos kultūros teritoriją ir pasiekė ugrofinišką pasaulį, kur jie buvo sunaikinti arba išstumti, kaip būta Fatjano kultūros teritorijoje. Estijos ir Suomijos teritorijoje Virvelinės keramikos kultūros žmonės atskiro kultūrinio-etninio darinio nesudarė. Po jų išnykimo finougriskame pasaulyje indoeuropietiškos kultūros kol kas neaptinkama. O baltiškų hidronimų bei daugybė leksikos pavyzdžių Šiaurės Estijoje ir Suomijoje esama ir tebevartojama net šiandien (Toporovo ir Agejevos duomenimis). Todėl šiuos hidronimus ir toponimus bei leksikos pavyzdžius, kuriuos naudojo ir ten paliko Narvos kultūros žmonės, reiktų, matyt, įvardyti baltiškais. Juos finougrų genčių žmonės atsikélé į Rytų Pabaltijį perėmė iš vietinių Narvos kultūros gyventojų ir iki šiandien išlaikė savo kalbose.

UGROFINAI BALTŲ ŽEMĖSE

Lygiai taip pat Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos teritorijose neturētume finougriskų vietovardžių, jei čia viduriniame ir vėlyvajame neolite nebūtų gyventa finougrų. Lietuvos teritorijoje tokiai finougriskų gyvenviečių liekanų archeologinių ekspedicijų metu aptikta šalia finougriskus pavadinimus turinčių upių ar ežerų: Jaros (Anykščių r.), Suojo (Molėtų r.). Šiuo metu finougriskų pėdsakų, kuriuos aptiko archeologai Lietuvos teritorijoje, jau esama penkiose gyvenvietėse. Tai Pašvitinio (Pakruojo r.), Jaros 4-os (Anykščių r.),

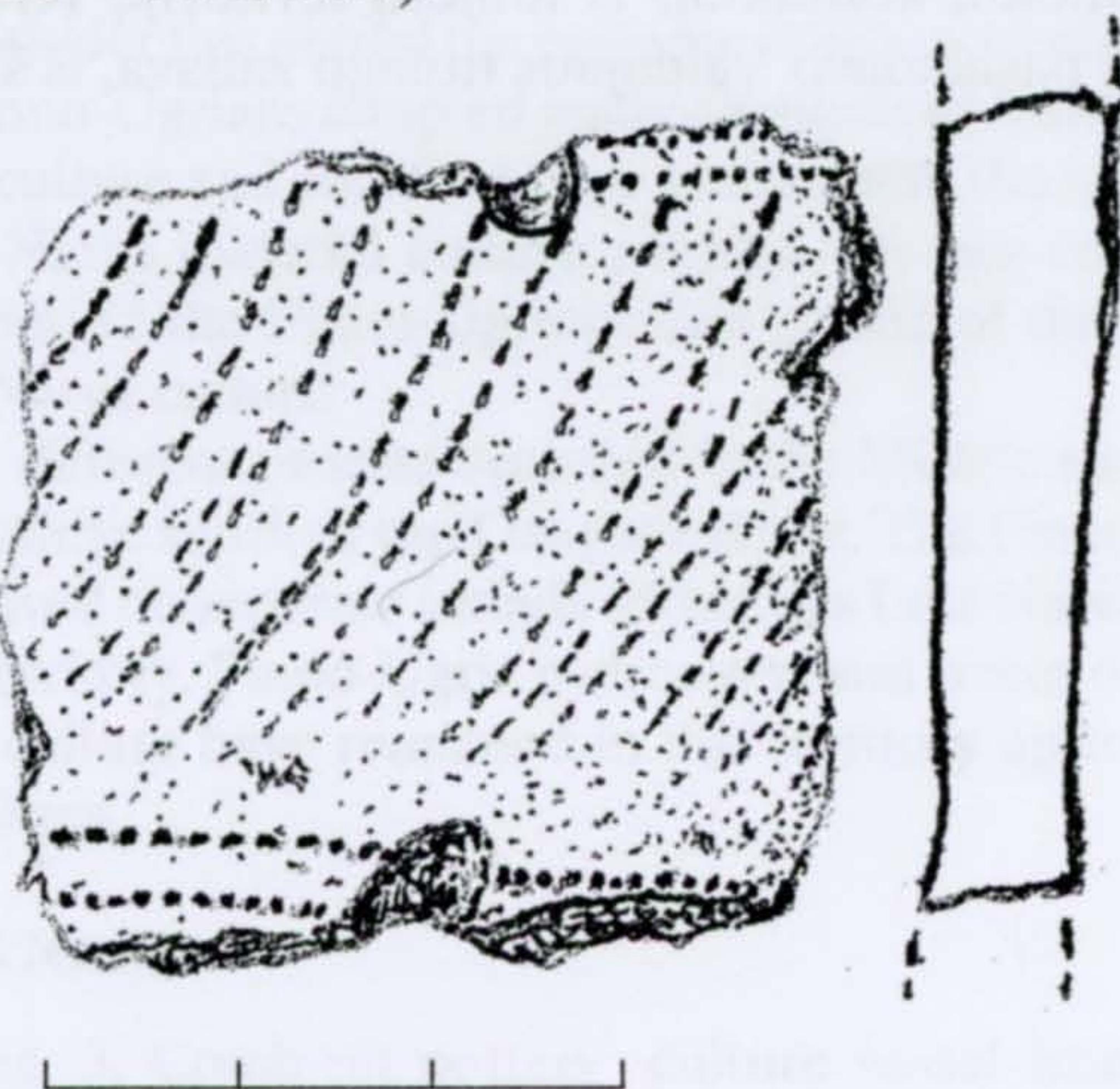

2 pav. Šukinės-duobelinės keramikos kultūros puodų šukės iš Pasuojo 1 gyvenvietės.

Pasuojo (Molėtų r.) (apnaikintos gyvenvietės), Kretuono 1-os, Žemaitiškės 2-os (Švenčionių r.) gyvenvietėse. Daugiausia Šukinės-duobelinės kultūros keramikos aptikta Kretuono 1-oje gyvenvietėje (pav. 1). Likusiose gyvenvietėse rasta po kelias pavienes puodų šukes (pav. 2, 3). Gretimoje Baltarusijos teritorijoje Šukinės-duobelinės keramikos kultūros gyvenvietės koncentruojasi Neries ir Dysnos aukštupių baseinuose ir Dauguvos kairiakrantėje dalyje (Археология Беларуси, 1997, p. 226–227), t. y. šiaurės vakarinėje Baltarusijos teritorijoje. Šukinės-duobelinės kultūros keramikos aptikta visoje Latvijos teritorijoje (46-ose gyvenvietėse ir radimvietėse), tačiau daugiausia dešiniakrantėje Dauguvos baseino dalyje. Pastarosios kultūros gyvenviečių aptinkama visoje Estijos teritorijoje. Šukinės-duobelinės keramikos kultūros paminklų kartografija aiškiai rodo, kad ji į Narvos kultūros teritoriją skverbėsi iš šiaurės ir šiaurės rytų pusės. Šis procesas Šiaurės rytinėje Narvos kultūros teritorijoje prasidėjo viduriniajame neolite, t. y. 3600/3400 m. pr. Kr. (cal. BC – 4400/4200).

1 pav. Šukinės-duobelinės keramikos kultūros puodų šukės iš Kretuono 1 gyvenvietės.

3 pav. Šukinės-duobelinės keramikos kultūros puodo šukė. Jaros 4-ta gyvenvietė.

Šukinės duobelinės keramikos kultūros įtaka materialinėje Narvos kultūroje išliko iki pat senojo žalvario amžiaus. Jos įtakoje paplito ir išsilaike atskiri puodų formos elementai: sustorintas ir į vidų nusklembtas puodo pakraštėlis, katilo formos dugneliai ir puodų puošimas visame paviršiuje tikrais ar tariais šukiniais įspaudais. Ornamentikoje įsivyravo zoniniai horizontaliai išdėstyti ornamentų motyvai sudaryti iš gilių duobučių ir šukinių įspaudų. Vėliau ornamentų elementai pasikeitė, tačiau ornamento kompozicija išliko. Kartu ilgą laiką išsilaike rombiniai, ištęsto lapo formos antgaliai ir kitas titnago inventorius iš rausvo atspalvio titnago, atgabento iš Valdajaus aukštumų. Tarp kaulinių dirbinių išplito dvigubo kūgio formos strėlių antgaliai.

A. Eurapaeus'as išskyre tris Šukinės-duobelinės keramikos stilius (Eurapaeus, 1930, p. 171), kurie atitinka: ankstyvąją, tipinę ir degradavusią keramiką. Lietuvos teritorijoje aptinkama II₁ ir III stiliaus šukinė-duobelinė keramika, t. y. čia kol kas neaptikta ankstyviausiojo stiliaus šukinės-duobelinės keramikos. Tai rodytų, kad patys ankstyviausieji Šukinės-duobelinės keramikos kultūros gyventojai Lietuvos teritorijos galėjo ir nesiekti.

Šukinės-duobelinės keramikos kultūros įtakoje toks pat procesas kaip ir Rytų Pabaltijje vyko Valdajaus aukštumoje. Vietinė Volgos aukštupio ankstyvojo neolito kultūra viduriniame neolite buvo stipriai paveikta Šukinės-duobelinės keramikos kultūros. To pasekoje susiformavo Ljalovo kultūra, analogiškai kaip Rytų Pabaltijje viduriniojo neolito metu – Piestinios tipo paminklai.

Viduriniajame neolite prasidėjo tampresni Rytų Pabaltijo ir Valdajaus aukštumų, bei nuo sumažėjusių Narvos kultūros į šiaurę ir šiaurės rytus gyvenančių žmonių kontaktai. Iš minėtų teritorijų Rytų Pabaltijį pasiekdavo Valdajaus titnago žaliava, iš šiaurės

rytinės Estijos – skalūno dirbiniai, o vėlyvosios Narvos kultūros gyventojai mielai eksportuodavo giminės žaliavą ir gintarinius dirbinius. Šiuos egzistavusius kontaktus dar 1973 m apibūdino R. Rimantienė (Rimantienė, 1973, p. 5–26).

IŠVADOS

Archeologinių tyrimų duomenimis, šiaurinėje Rytų Pabaltijje prieistorės laikmečiu galima išskirti Narvos kultūros raidos etapus. Vieną ankstyvąjį neolite, kai ankstyvoji Narvos kultūra buvo pagrindinė dabartinės Estijos, Leningrado, Pskovo, valstybės Smolensko srities teritorijoje. Tektų manyti, kad iš šio laikotarpio kalbininkų aptinkama Estijos, Leningrado, Novgorodo srityje Narvos kultūros gyventojų palikta hidronimika, kurią įvardija kaip baltų finougrų pasaulyje.

Antruoju laikotarpiu Rytų Pabaltijje, jau viduriniam neolite ir vėlyvajame neolite, vyko du skirtiniai procesai. Viduriniajame neolite į šiaurę nuo Dauguvos upės iki pat Suomijos įlankos ugrofinai plėsdami savo įtaką perėmė iš Narvos kultūros gyventojų daug materialinės ir dvasinės kultūros bruožų. Ši laikotarpis galime laikyti ankstyvuoju prabaltų ir ugrofinų santykio periodu, kai finougrai pasisavino daug materialinės kultūros elementų bei praturtino savo kalbą Narvos kultūros gyventojų kalbos leksika. Ši laikotarpis minimu laikotarpiu galime įvardyti Narvos kultūros šiaurės dalies finougrizacija.

Viduriniajame ir vėlyvajame neolite į pietus nuo Dauguvos upės vyko skirtinges procesas. Cia vėlyvosios Narvos kultūros teritorijoje finougrai tarpo aukštose Narvos kultūros apsuptyes salelėse, kurių teritorijose iki šių dienų išliko finougriškos hidronimijos bei materialinės kultūros pėdsakai.

LITERATŪROS SĀRAŠAS

- Ailio J., 1922 – Fragen der russischen Steinzeit // Suomen muinaistoyhdistyksen Aikakauskirja. Helsinki, 1922, T. XXIX, s. 1–111.
- Būga K., 1961 – Aisčių praeitis vietų vardų šviesoje // Būga K. Rinktiniai raštai. Vilnius, 1961. T. III, p. 728–742.
- Daugnora L., Girininkas A., 1996 – Osteoarcheologija Lietuvoje. Vilnius, 1996.
- Engel C., 1935 – Vorgeschichte der altpreussischen Stämme, Königsberg, 1935. Europeus A., 1930 – Die Chronologie der steinzeitlichen Keramik in Finnland // Acta archaeologica. Helsingfors, 1930, T. 1/2, s. 171–178.
- Gardawski A., 1958 – Zagadniene kultury „ceramiki grzebykowej“ w Polsce // Wiadomoci archeologiczne. Warszawa, 1958. T. XXV, s. 4.
- Girininkas A., 1994 – Baltų kultūros ištakos. Vilnius, 1994.
- Jaanits L., 1985 – Die kennzeichnende Züge der Siedlung Tamula // ISKOS. Vammala, 1985, lpp. 183–193.
- Kulikauskas P., Kulikauskienė R., Tautavičius A., 1961 – Lietuvos archeologijos bruožai. Vilnius, 1961.
- Puzinas J., 1938 – Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys. Kaunas, 1938.
- Rimantienė R., 1973 – Lietuvos akmens amžiaus šukinė puodų ornamentika ir finougrų klausimas // Lietuvos istorijos metraštis. 1972 metai. Vilnius, 1973, p. 5–26.
- Šimėnas V., 1997 – Vakarų ir rytų baltų ribos kaita archeologijos duomenimis // Vakarų baltai: etnogenezė ir etninė istorija. Vilnius, 1997, p. 39–63.
- Tallgren A.M., 1916 – Das vorgeschichtliche Siedlungsgebiet der finno-ugrischen Völker // Historiallinen Aikakauskirja. Helsinki, 1916.
- Zagorskis F., 1965 – Jauni materiali par neolitu Latvijas austrumu dala // Latvijas PSR Zinātnu akadēmijas akadēmijas vēstis. Riga, 1965, Nr. 6, lpp. 35–50.
- Areeva P.A., 1989 – Гидронимия русского северо запада как исторический источник. Москва, 1989.
- Areeva P.A., 1980 – Гидронимия балтского происхождения на территории псковских и новгородских земель // Этнографические и лингвистические аспекты этнической истории балтских назодов. Рига, 1980, с. 147–152.
- Археология Беларуси, 1997. Мінск, 1997.
- Ванагас А.П., 1980 – Максимальный ареал балтской гидронимии и проблема происхождения балтов // Этнографические и лингвистические аспекты этнической истории балтских назодов. Рига, 1980, с. 119–123.
- Гурина Н.Н., 1967 – Из истории древних племен западных областей СССР // Материалы и исследования по археологии СССР. Ленинград, 1967.
- Зимина М.П., 1981 – Неолит бассейна р. Мсты. Москва, 1981.
- Топоров В.Н., Трубачев О.Н., 1962 – Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Поднепровья. Москва, 1962.
- Янитс Л.Ю., 1959 – Поселение Эпохи неолита и раннего металла в приусье р. Эмайыги. Таллин, 1959.

THE BALTS BY FINLAND BAY

Algirdas Girininkas

Summary

By archaeological data, two stages or separate time periods in the development of the Narva culture can be distinguished in the prehistoric northern East Baltic. One stage is in the Early Neolithic, when the Early Narva culture was spread throughout the territory of present-day Estonia, Leningrad, Pskov and the western Smolensk area. It is possible that the Balto-finnougric hydronyms that linguists encounter in the territories of Estonia, Leningrad and Novgorod area from this time period.

During the second time period in the East Baltic, two distinct processes occurred. In the Middle Neolithic, north of the Daugava River and right up to Finland Bay, the Finno-Ugrians adopted many features of ma-

terial and spiritual culture from the people of the Narva culture while they were spreading their own influence. We can consider this period the early pro-Baltic period, when the Finno-Ugrians adopted many elements of Narva material culture and enriched their lexicon with the language of Narva material culture peoples. We can call this time period the Finno-Ugrinization period of the northern Narva culture

A different process occurred in the Middle and Late Neolithic south of the Daugava River. The Finno-Ugrians lived on separate islands within this Late Narva culture territory. Finno-Ugric hydronyms and traces of material culture have remained in this territory up to present times.

LIST OF ILLUSTRATIONS

Fig. 1. Comb-pit pottery culture ceramics from Kretnuonė 1 site.

Fig. 2. Comb-pit pottery culture vessel from the Pasuojys site.

Fig. 3. Comb-pit pottery culture vessel from the Jara 4 site.

БАЛТЫ У ФИНСКОГО ЗАЛИВА

Альгирдас Гирининкас

Резюме

В Восточной Прибалтике по археологическим данным можно выделить два этапа развития нарвской культуры. Один – в раннем неолите, когда на территории Эстонии, Ленинградской, Псковской областях и западнее Смоленской области была распространена ранняя нарвская культура. Обнаруженная языковедами гидронимик, относимая к жителям нарвской культуры на территории Эстонии, Ленинградской, Новгородской областях, обозначается как балтская на финно-угорской территории.

На втором этапе в среднем и позднем неолите прослеживаются два разнообразных процесса. В среднем неолите севернее Даугавы до Финского залива финно-угры, расширяя свое влияние, усва-

ивали черты материальной и духовной культуры жителей нарвской культуры. Этот период можно считать самими ранними отношениями между финнами и прабалтами, когда финно-угры присоединяли много элементов материальной культуры обогатили свой язык лексикой жителей нарвской культуры. В этом периоде происходила финно-угризация северной части нарвской культуры.

К югу от Даугавы в среднем и позднем неолите прослеживается другой процесс. Здесь, на территории поздней нарвской культуры, финно-угры живут отдельными островками. Здесь до наших дней сохранились финно-угорские гидронимы и следы материальной гребенчато-ямочной культуры.

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ

Рис. 1. Гребенчато-ямочная керамика из поселения Крятуюнас 1.

Рис. 2. Гребенчато-ямочная керамика из поселения Пасуойис.

Рис. 3. Гребенчато-ямочная керамика из поселения Яра 4.

Algirdas Girininkas
Lietuvos istorijos institutas
Archeologijos skyrius
Kražių 5
2001 Vilnius
Lietuva / Lithuania